

Fondacija Heinrich Böll u BiH u suradnji sa Sarajevskim otvorenim centrom i Fondacijom CURE započela je projekat pod nazivom "Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba", za koji je sredstva izdvojila Evropska unija, kako bi se zaštitila i zagovarala prava jedne od najviše diskriminiranih i nevidljivih grupa u bh. društvu - lezbejki, gay muškaraca, biseksualnih i transrodnih osoba (LGBT). Ciljevi projekta su otkrivanje uzroka homofobije, njeno smanjivanje i razbijanje uz poseban fokus na senzibiliziranje državnih službenika/ca koji rade u policiji, pravosuđu, zdravstvu i obrazovanju, ali i novinara/ki i predstavnika/ca organizacija civilnog društva

Piše: **Kristina Ljevak**

Postojeća značajna zakonska regulativa - kao što su Zakon o ravnopravnosti spolova BiH iz 2003. i Zakon o zabrani diskriminacije koji je donesen 2009. godine više indirektno ili usput adresira LGBT populaciju budući da, na primjer, jasnije ne elaboriraju i ne prave značajne etimološke razlike, poput Zakona o ravnopravnosti spolova u kom nedostaje definicija "spolne orijentacije" koja se zabranjuje kao osnov diskriminacije. Ovo se navodi se u publikaciji *Pravosuđe*, urađenoj u sklopu projekta "Coming out! Zagovaranje i zaštita prava LGBT osoba."

Dalje se dodaje pravdanje mentalitetom i generalnim stavovima koji vladaju prema LGBT populaciji prilikom neadekvatne upoznatosti i angažmana u jednakopra-

vnom tretmanu LGBT osoba koje su, kad govorimo o Bosni i Hercegovini, usaglašeni/e u stavu da ne mogu ostvariti zagarantovana prava ne samo u okviru zakonodavstva, već ljudska prava općenito, napominjući odgovornost tužitelja/ca, sudaca/tkinja u ispoljavanju eksplicitne ili prikrivene homofobije i neprofesionalnosti dok s druge strane predstavnici/e sudova i tužilaštva navode niz ograničavajućih faktora u donošenju zadovoljavajućih presuda kao što su zakonski nedostaci, nepotpune policijske istrage i šturi izvještaji ili nedostajanje materijalnih dokaza i svjedoka/inja.

Zaštita anonimnosti

Posebno treba napomenuti kako Zakon o zabrani diskriminacije ni četiri godine nakon usvajanja nije u potpunosti zaživio što priznaju i ispitani/e predstavnici/e pravo-

menzije dovoljno ilustruje slučaj nasilja tokom pokušaja održavanja prvog Queer festivala 2008. godine u Sarajevu kada je osam osoba privedeno, dok je dvjema osobama izrečena sankcija od strane suda, ali ni u jednoj od optužnica u obzir nije uzeta predrasuda kao motiv.

Problem je i što se ne primjenjuju odredbe iz krivičnih zakona Republike Srpske i Distrikta Brčko gdje se u Krivičnom zakonu Republike Srpske i Krivičnom zakonu Distrikta Brčko kao otežavajuća okolnost definiše predrasuda zasnovana na seksualnoj orijentaciji, ali se kao motiv ne definiše predrasuda zasnovana na rodnom identitetu.

Ispitanici/e koji/e su učestvovali/e u istraživanju naveli su da je nužna harmonizacija krivičnih zakona u entitetima i Distriktu Brčko.

Poseban prostor nezaštićenosti pred zakonom "zauzimaju" transrodne osobe, čiji proces tranzicije nikako ne može pratiti spori birokratski proces naše zemlje. Nesmetana zamjena ličnih dokumenata samo je jedan u nizu primjera koji potvrđuju neravnotežni položaj transrodnih osoba u BiH čija se komunikacija sa predstavnicima/ama pravosudnih i drugih domaćih institucija kreće u rasponu od nerazumijevanja, preko latentne do manifestirane transfobije.

Prilagodavanje spola

"U BiH ne postoji mogućnost medicinske promjene spola; ova procedura nije definisana nijednim zakonom, niti se obavlja u okviru postojećih medicinskih ustanova, te samim tim nije regulisan ni pristup ovim procedurama, niti mogućnost pokrivanja medicinskih troškova od strane ustanova koje pružaju zdravstveno osiguranje", navodi se u publikaciji *Pravosuđe*.

Ukoliko to žele, transrodne osobe medicinski zahvat u svrhu prilagodavanja spola isključivo mogu obavljati van granica BiH, a to svakako podrazumijeva iznimno visoke troškove što itekako utiče na broj osoba koje sebi mogu priuštiti tu vrstu intervencije.

Ispitani/e su tokom istraživanja navodili/e neophodnost dodatne edukacije za policijske službenike/ce i uposlenike/ce pravosudnih institucija uz naglašavanje važnosti unapređenja saradnje između nevladinog sektora, tužiteljstva i pravosuđa. Iako su svi građani/ke jednaki/e pred zakonom, ili bi to trebali/e biti, LGBT osobe navode vi-

sok nivo diskriminacije od strane predstavnika/ca pravosuđa, dok predstavnici/e pravosuđa odbijaju takve tvrdnje uz komentar kako nije riječ o ustaljenoj praksi već jedino sporadičnoj pojavi.

U najkraćem, osnovni razlog što na bh. sudovima uglavnom nema slučajeva povrede prava LGBT osoba jeste veoma mali procenat otvoreno deklariranih pripadnika/ca LGBT zajednice. Povećati vidljivost zajednice trajno ne rješava problem već donosi nove teškoće u društvu skorjenom po heteropatrijarhalnim principima. Boriti se za prava LGBT osoba u zemlji gdje je svaki razgovor o homoseksualnosti, biseksualnosti ili transeksualnosti još uvijek tabu tema ne otvara previše prostora za optimizam.

To i dalje ne znači da treba odustati od malih, ličnih revolucija. Iako poželjan, coming out nije samo javno saopštavanje u, na primjer, televizijskim emisijama vlastitog seksualnog identiteta. On podrazumijeva i svakodnevne pomake na mikro planu, razgovor sa članovima/cama porodice, prijateljima/cama, kolegama/cama na poslu, u školi, fakultetu...

Kada govorimo o problemu LGBT zajednice u kontekstu pravosuđa, sama svijest o brojnim manjkavostima vodi početku njihovih rješavanja i angažman nevladinog sektora na ovom i nizu sličnih primjera od ogromnog je značaja. Ali ne smijemo zaboraviti gdje jedino možemo očekivati stvarne promjene i pomake i da one zavise isključivo od nas i našeg glasačkog listića na biralištu.

Znamo da predstavnici/e političkih partija u Bosni i Hercegovini ne praktiraju javno zagovaranje jednakopravnosti LGBT osoba svjesni/e da im se takva vrsta angažmana itekako može odraziti na vlastiti i imidž partije koju predstavljaju. Dominantne homofobične poruke građana/ki daju im za pravo da tako misle. Za bolji politički angažman na planu afirmacije LGBT prava potrebno je adekvatnije, osviješteno i odgovorno bičarčko tijelo.

I to bi nam trebao biti jedan od osnovnih zadataka kako se na svim ljestvicama, pa svakako i onim vezanim za poštovanje ljudskih prava, Bosna i Hercegovina ne bi nalazila pri kraju ili na posljednjem mjestu, uz nadu da ćemo savladati dominantne mentalitet-ske karakteristike, a ne u njima pronalaziti opravdanja za vlastiti neangažman.

Posebno treba napomenuti kako Zakon o zabrani diskriminacije ni četiri godine nakon usvajanja nije u potpunosti zaživio što priznaju i ispitanici/ce predstavnici/e pravosudnih institucija u Bosni i Hercegovini, niti su drugi zakoni usklađeni sa ovim što dodatno otežava zaštitu prava LGBT osoba ali i drugih socijalno isključenih grupa

sudnih institucija u Bosni i Hercegovini, niti su drugi zakoni usklađeni sa ovim što dodatno otežava zaštitu prava LGBT osoba ali i drugih socijalno isključenih grupa.

Zaštita anonimnosti LGBT osoba u predmetima koji se tiču povrede njihovih prava predstavlja dodatni problem i epilog nerijetko podrazumijeva objelodanjivanje privatnih podataka poput adrese stanovanja u prisustvu napadača što stvara osjećaj straha za vlastitu sigurnost po okončanju procesa zbog svijesti o čestom izostanku adekvatne kazne za počinioca koja pored oslobađajuće presude može biti minimalna ili uslovna.

Predrasuda na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta kao motiv zločina nije definirana u Krivičnom zakonu Federacije BiH što ispitanici/e LGBT osobe višestruko navode kao problem čije di-